

ҚАРОРИ
ПЛЕНУМИ СУДИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
№17

аз 2 октябри соли 2003

шаҳри Душанбе

Дар бораи тачрибаи баррасии парвандаҳо оид ба фарзандхондӣ
(бо тағйири иловаҳои, ки бо қарорҳои Пленум аз 19 марти соли 2009, №4, аз 23 ноябри соли 2012, №27 ва аз 25 майи соли 2017, № 12 ворид карда шудаанд)

Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз 1 январи соли 1999 эътибори қонунӣ пайдо кардааст, нахустин бор тартиби судии писархондии (духтархондии) кӯдакноро (минбаъд фарзандхондӣ) муқаррар намуд. Тартиби судии фарзандхондӣ бо мақсади тақвияти кафолатҳои ҳуқуқҳои кӯдаконе, ки бепарастории падару модар мондаанд, қорӣ карда шудааст.

Пас аз қабули Кодекси оилаи (минбаъд КО) Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд», миқдори назарраси парвандаҳои оиди ҷӣ аз ҷониби шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҷӣ шаҳрвандони хориҷӣ муқаррар намудани фарзандхондии кӯдаконе, ки бепарастории падару модар мондаанд, аз тарафи судҳои ҷумҳурӣ баррасӣ шудааст.

Омӯзиши тачрибаи судии баррасии ин парвандаҳо нишон дод, ки судҳои ҷумҳурӣ ин категорияи парвандаҳоро асосан тибқи талаботи қонун баррасӣ менамоянд.

Дар баробари ин, дар фаъолияти судҳо оиди баррасии парвандаҳои зикршуда норасогиҳо ҷой доранд. Аз тарафи судҳо на ҳама вақт ба назар гирифта мешавад, ки фарзандхондӣ танҳо барои манфиатҳои кӯдакони ноқил ба роҳ монда шудааст, на ин ки ба манфиати шахсоне, ки онҳоро ба фарзандхондӣ қабул менамоянд.

Судҳои алоҳида ба мазмуни аризаҳои, ки аз тарафи номзадҳои фарзандхондкунанда ба суд пешниҳод мегарданд ва омодагии парванда ба муҳокимаи судӣ диққати ҷиддӣ намедиханд, ҳуҷҷатҳоеро, ки сифатҳои шахсӣ, ахлоқии номзадҳои фарзандхондкунанда, ҳуҷҷатҳои тиббиро оиди вазъи саломатии фарзандхондкунанда, ҳамчунин вазъи саломатӣ, инкишофи ҷисмонӣ ақлии кӯдаке, ки бояд ба фарзандхондӣ қабул шавад, муайян менамоянд, талаб намекунанд, нисбат ба ҳуҷҷатҳои, ки аз ҷониби мақомоти васојту парасторӣ оиди имконпазирии фарзандхондӣ ва мувофиқати фарзандхондӣ ба манфиатҳои кӯдак, тартиб дода шудаанд, серталабии лозима зоҳир наменамоянд, далелҳои барои баррасии дурусти парванда зарурӣ, розигии муассисаҳои тарбиявӣ, тиббӣ барои фарзандхондии кӯдаконе, ки дар ин муассисаҳо мебошанд, розигии падару модар барои фарзандхондии кӯдакони онҳо ва ғайраро талаб намекунанд.

Барои иштирок дар баррасии парвандаҳо на ҳама вақт мақомоти васојту парасторӣ, прокурорҳо ҷалб карда мешаванд.

Ба ҳодисаҳои вайрон намудани меъёрҳои ҷудоғонаи КО ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд», ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдакони ба балоғат расида, ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдакони аз ҷониби шахсоне, ки вобаста ба синну сол ва вазъи ҷисмониашон тарбияи ҳаққонии фарзандхондшавандаро таъмин карда наметавонанд, муайян накардани сабабҳои ҳақиқии фарзандхондӣ ва ғайра роҳ дода мешавад.

Ҳангоми баррасии парвандаҳои категорияҳои мазкур инчунин дар назди судҳо саволҳои хусусияти ҳуқуқӣ ва мувофиқати доштае низ пайдо мешаванд, ки тавзеҳотро талаб менамоянд.

Маводҳои омӯзиш ва ҷамъбасти тачрибаи судии баррасии парвандаҳои марбут ба фарзандхондиро дида баромада, бо дастрасии моддаи 27 Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон,-

Қ А Р О Р К А Р Д:

Тавзеҳоти дастурии зерин дода шаванд:

1. Ҳангоми баррасии парвандаҳои марбут ба фарзандхондӣ диққати судҳоро ба зарурати риояи қатъии Қонун ҷалб карда, бояд дар назар дошт, ки фарзандхондӣ шакли нисбатан афзалиятноки тарбияи кӯдаконе аст, ки бе парастории падару модар мондаанд. Мақсади он барои кӯдакони бе парастории падару модар монда таъмин намудани ҳамон гуна шароитест, ки кӯдакон дар оилаи аслии худашон доранд.

2. Фарзандхондӣ танҳо нисбати кӯдакони ноболиғе, ки бе парастории падару модар мондаанд, дар ҳолати вафоти падару модар, аз ҳуқуқи падару модар маҳрум сохтани онҳо ва ғайра (моддаи 122 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон) ва танҳо ба манфиатҳои онҳо мумкин аст.

Дар баробари ин, бояд дар назар дошт, ки ҳолати ҳуқуқмуайнкунанда дар фарзандхондӣ аз лаҳзаи аз ҷониби суд баровардани ҳалнома оғоз меёбад. Аз ин бармеояд, ки аз ҷониби суд ҳалнома танҳо то ба синни 18-солагӣ расидани фарзандхондшуда бароварда шуданаш мумкин аст, аммо бақайдгирии он дар мақомоти сабти асноди ҳолати шахрвандӣ баъдан низ имконпазир аст.

3. Ҳангоми ҳалли масъалаи ба муурофияи суд қабул намудани ариза оид ба фарзандхондӣ, судья бояд ба талаботи моддаи 275 ҚМГ мувофиқ будани муҳтавои аризаро санҷад.

Муайян намояд, ки дар ариза маълумот доир ба ҳуди фарзандхондкунанда ва кӯдаки фарзандхондшаванда, падару модари фарзандхондшаванда, бародару хоҳар доштани ӯ, ҳолатҳои асосноккунии хоҳиши шахсони ба фарзандӣ қабулкунандагон (ба фарзандӣ қабулкунанда), ҳуччатҳои тасдиқкунандаи ин ҳолатҳо ва дархост оид ба тағйир додани насаб, ном, номи падар ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхондшаванда, инчунин санаи таваллуди ӯ, оид ба сабти ба фарзандӣ қабулкунандагон (ба фарзандӣ қабулкунанда) ба сифати падару модар дар санади сабти таваллуди кӯдак мавҷуданд ё не.

Бояд дар назар дошт, ки маълумотҳои мазкурро аризадиҳанда метавонад зимни оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ ва ё бевосита ҳангоми муҳокимаи судӣ пешниҳод намояд.

Ба ариза оид ба фарзандхондӣ кӯдак бояд ҳуччатҳои зерин замима карда шаванд:

- нусхаи шиносномаи шахси (шахсони) ба фарзандӣ қабулкунанда, нусхаҳои шаходатномаи ақди никоҳи шахсони ба фарзандӣ қабулкунандагон (ба фарзандӣ қабулкунанда), ҳангоми фарзандхондӣ кӯдак аз ҷониби шахсоне (шахсе), ки ақди никоҳ доранд;

- дар вақти фарзандхондӣ кӯдак аз ҷониби як ҳамсар, розигии хаттии ҳамсари дигар, дар сурати ҷой доштани ҳолатҳои, ки тибқи қонунгузорию оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон розигии ҳамсари дигар талаб карда намешавад, дар ариза маълумоти мазкур қайд шуда, ҳуччатҳои зарурӣ замима карда мешаванд;

- хулосаи тиббӣ оид ба вазъи саломатии шахсони ба фарзандӣ қабулкунандагон (ба фарзандӣ қабулкунанда).

Дар сурати фарзандхонд кардани кӯдак аз ҷониби падарандар (модарандар) ва ё шахси дигаре, ки ҳақиқатан (амалан) бо кӯдаки фарзандхондшаванда ҳамчун аъзои як оила истиқомат доранд, розигии хаттии ҳамсари дигар ва хулосаи тиббӣ оид ба вазъи саломатӣ пешниҳод намегардад (моддаи 276 ҚМГ).

4. Бо назардошти он, ки аризаи шахси (шахсони) хоҳиши фарзандхондкунии кӯдакро дошта ба тариқи муурофияи махсус баррасӣ мешавад ва танҳо дар сурати аз ҷониби суд қонъ гардонидани хоҳиши ӯ ва пас аз ба эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд вай ҳуқуқи намояндаи қонунӣ кӯдакро пайдо мекунад, талаботҳои аризадиҳанда доир ба ҳифзи ҳуқуқҳои молумулукии кӯдак дар як вақт якҷоя бо ариза оиди фарзандхондӣ баррасӣ карда намешаванд.

5. Ҳангоми оmodасозии парванда оид ба фарзандхондӣ ба муҳокимаи судӣ судья мақомоти васоят ва парастории маҳалли истиқомат ё маҳалли будубоши кӯдаки фарзандхондшавандаро вазифадор менамояд, ки ба суд дар хусуси асоснокии фарзандхондӣ ба манфиати кӯдаки фарзандхондшаванда тибқи Низомномаи мақомоти васоят парасторӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 январи соли 2017, №30 тасдиқ гардидааст, хулоса пешниҳод намояд.

Суд дар ҳолати зарурӣ метавонад дигар ҳуччатҳоро низ талаб намояд.

6. Дар вақти оmodасозии парванда ба муҳокимаи судӣ судья бояд масъалаи зарурияти ҷалб

намудани падару модари (ё яке аз падару модари) кӯдаки фарзандхондашаванда, хешовандони ӯ, намояндагони муассисае, ки дар он кӯдаки бепарастории падару модар монда қарор дорад, намояндаи мақомоти васојту парасторӣ, прокурор, дигар шахсони манфиатдор, инчунин худи кӯдакро барои он, ки масъалаи фарзандхондӣ бештар бо назардошти манфиатҳои кӯдак баррасӣ шавад, муҳокима намојд.

7. Дикқати судҳо ба он равона карда шавад, ки парвандаҳои марбут ба фарзандхондӣ аз ҷониби судья бо тартиби мурофияи махсус, дар мурофияи пӯшидаи судӣ бо иштироки хатмии шахсони ба фарзандӣ қабулқунандагон, намояндаи мақомоти васојту парасторӣ, прокурор, кӯдаке, ки ба синни 14 солагӣ расидааст ва инчунин дар ҳолатҳои зарурӣ падару модар, дигар шахсони манфиатдор ва худи кӯдаке, ки ба синни аз 10 то 14 сола расидааст, баррасӣ мегардад.

Суд парвандаҳоро дар хусуси фарзандхондӣ дар муҳлати як моҳ аз рӯзи қабули ариза баррасӣ ва ҳал менамојд.

8. Ҳангоми баррасии ариза оиди фарзандхондӣ бояд масъалаи ҷой доштани асосҳое, ки барои аризадиҳанда имконияти фарзандхондқунанда буданро истисно менамојд, муҳокима карда шавад (моддаҳои 127, 128 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

Бояд дар назар дошт, ки ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдак танҳо аз ҷониби шаҳрвандони ба балоғатрасидаи Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода мешавад.

Дар ҳалли масъалаи оё вазъи саломатии аризадиҳандае, ки хоҳиши ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдакро дорад, баъдан барои амалӣ намудани ҳуқуқи уҳдадорихоии падару модарӣ монеъ намешавад, судҳо бояд Номгуии аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тасвиб расидаи бемориҳоеро, ки ҳангоми ба онҳо мубтало будан шахс наметавонад кӯдакро бо фарзандхондӣ қабул кунад, таҳти васојт (парасторӣ) бигирад, ба роҳбарӣ гиранд.

Дар сурати ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдак аз ҷониби яке аз ҳамсарон, ки дар ақди никоҳ мебошад, судҳо бояд инчунин масъаларо оиди вазъи саломатии ҳамсари дигар ва дар ӯ набудани бемориеро, ки барои ба амал баровардани ҳуқуқҳои падару модарӣ монеъ мешаванд, бисанҷанд.

Фарқияти синну соли шахси ба фарзандхондӣ қабулқунанда, ки оиладор нест ва фарзандхондшаванда аз ҳабдаҳ сол бояд кам набошад, ба истиснои ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдак аз ҷониби падарандар (модарандар).

9. Барои ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдаке, ки падару модар дорад, розигии онҳо дар аризаашон, ки ба тариқи нотариалӣ боварибахш гардонида шуда ё аз ҷониби роҳбари муассисае, ки кӯдаки бепарастории падару модар монда дар он қарор дорад ё аз ҷониби мақоми васојту парасторӣ тасдиқ карда шудааст, изҳор гардидааст ва ё бевосита дар суд ҳангоми баррасии парванда баён гардидааст, зарур мебошад. Розигие, ки падару модар барои фарзандхондӣ дар суд додаанд, бояд дар протокол дарҷ ёфта, аз ҷониби онҳо шахсан имзо гардида, инчунин дар ҳалнома нишон дода шавад. Дар ин маврид бояд ба инобат гирифта шавад, ки вобаста ба бартарӣ доштани ҳуқуқи падару модарӣ ҳар кадоме аз онҳо метавонанд то баровардани ҳалномаи суд розигии додаи худро барои фарзандхондӣ, новобаста аз асосҳое, ки ӯро бо ин водор намудааст, бозпас талаб намојнд.

Агар кӯдакони падару модар (ё яке аз онҳоро) дошта таҳти васојт (парасторӣ)-и муассисаҳои тарбиявӣ, тиббӣ, муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва муассисаҳои дигари ба ҳамин монанд қарор дошта бошанд, дар ин маврид розигии хаттӣ, ки барои ба фарзандхондӣ қабул намудани онҳо дар асоси қисми 1 моддаи 131 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби васиҳо (парасторҳо), роҳбари муассисае, ки кӯдакон дар он қарор доранд, дода шудааст, зарурати гирифтани розигии волидайнро барои фарзандхондии кӯдак истисно намекунад, ба ғайр аз ҳолатҳое, ки дар моддаи 130 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд.

Раддияи васӣ (парастор), роҳбарони муассисаҳои дар боло зикргардида оиди розигӣ додан барои ба фарзандхондӣ қабул кардан, дар тафовути раддияи волидайн, барои аз тарафи суд ба таври мусбӣ ҳал кардани масъалаи фарзандхондӣ мамоният карда наметавонад, агар инро манфиатҳои кӯдак тақозо намојнд (қисми 1 моддаи 125, қисми 2 моддаи 131 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

10. Бе розигии падару модари кӯдак ба фарзандхондӣ қабул намудан дар ҳолатҳои дар моддаи 130 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда, имконпазир аст. Дар ин маврид бояд ба назар гирифт, ки:

- номаълум будани ҷои зист ё бедарак ғоибшуда эътироф шудан, аз ҷониби суд ғайри қобили амал эътироф шудан, аз ҷониби суд аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум сохтани яке аз падару модар ё ҳардуи онҳо бояд бо ҳуҷҷатҳои дахлдор (бо маводҳои ҷустуҷуй, маълумотномаи бюрои суроғавии раёсати манзилҳо оиди ғоибии падару модар дар ҷои истиқоматашон, ҳалномаи суд оиди бедарак ғоибшуда ва ғайри қобили амал эътироф шудани онҳо ва ғайра) тасдиқ гардида бошанд;

- аз ҷониби суд маҳдуд сохтани қобилияти амали падар ё модар барои бе розигии ин гуна падар ё модар кӯдакро ба фарзандхондӣ қабул намудан асос шуда наметавонад, зеро мутобиқи моддаи 31 КГ Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо ҳуқуқҳои амволии ӯ маҳдуд карда мешаванд;

- сабабҳои, ки бинобар онҳо яке аз падару модар зиёда аз шаш моҳ бо кӯдак якҷоя зиндагӣ накарда, аз тарбия ва таъминоти ӯ саркашӣ карда бошад, аз ҷониби суд ҳангоми баррасии ариза оиди фарзандхондӣ дар асоси санҷишу баҳодихӣ бо ҳамаи далелҳои пешниҳодшуда (масалан: ахбори мақомоти корҳои дохила дар бораи ҷои буди бошӣ яке аз падару модар, ки аз пардохти алимент саркашӣ намуда, дар кофтуков мебошад, нишондодҳои шохидон, маводҳои таҳқиқотӣ ва дигар далелҳои эътимодбахш) муқаррар карда мешавад.

Фарзандхондӣ бе розигии падару модар инчунин дар ҳолатҳои, ки агар кӯдакони партофта шуда бошанд, ё ин ки ҳангоми офатҳои табиӣ ё дар ноҳияҳои, ки амалиётҳои ҷангӣ гузафта бошанд, инчунин ҳангоми дигар ҳолатҳои фавқулода ёфта шуда бошанду дар ин бора санади дахлдори бо тартиби муқарраршуда аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ додашуда мавҷуд бошад ва падару модари ин кӯдакони номаълум бошанд, сурат гирифта метавонад

11. Ҳангоми баррасии ариза оиди фарзандхондӣ, ки аз ҷониби шахси дар қайди никоҳ буда дода шудааст, бояд дар назар дошт, ки мувофиқи талаботи қисми 1 моддаи 133 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон фарзандхондӣ танҳо дар ҳолати мавҷуд будани розигии ҳамсари аризадиханда сурат мегирад.

Дар ин маврид ҳолатҳои аз қобили аз ҷониби суди баррасикунандаи аризаи фарзандхондӣ муқаррар гардидани он, ки ҳамсарон муносибатҳои оилавиашонро қатъ намудаанд, зиёда аз як сол боз онҳо ҳамроҳ зиндагӣ намекунанд ва ҷои истиқомати ҳамсари аризадиханда номаълум аст, агар ӯ ғайри қобили амал ё бедарак ғоибшуда эътироф шуда бошад, истисно мебошанд. Ҳолатҳои зикршударо ба воситаи исботкунӣ, ки дар моддаи 57 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, инчунин бо ҳалномаи эътибори қонунӣ пайдокардаи суд оиди ғайри қобили амал, бедарак ғоибшуда эътироф гардидани ин ҳамсар ва ғайра муқаррар кардан мумкин аст.

12. Розигии кӯдаки ба синни 10-солагӣ расида барои ба фарзандхондӣ қабул кардани ӯ, ки тибқи қисми 1 моддаи 132 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон шартӣ ҳатмии фарзандхондӣ мебошад, аз ҷониби мақомоти васоят ва парасторӣ муайян кардашуда ба таври ҳаттӣ ба қайд гирифта мешавад ё дар ҳулосаи оид ба асоснокӣ ва ба манфиатҳои кӯдак мувофиқ будани фарзандхондӣ нишон дода мешавад. Розӣ будан ё набудани ӯро инчунин ҳуди суд ҳангоми ба парванда ҷалб намудани кӯдак муайян карданиш мумкин аст.

Агар то супоридани ариза оиди фарзандхондӣ кӯдак муҳлатҳои тӯлонӣ дар оилаи фарзандхондкунандаҳо (фарзандхондкунанда) зиндагӣ карда тарбия ёфта, аз хусуси падару модари хунии ӯ набудани онҳо огоҳ набошад ӯ худро писари (духтари) онҳо ҳисоб кунад ва дар муассисаи таълимӣ-тарбиявӣ бо насаби онҳо ба қайд гирифта шуда бошад ва ғайра, фарзандхондиро ба таври истисно бе гирифтани розигии кӯдаки фарзандхондшаванда ба расмият даровардан мумкин аст.

13. Агар кӯдаке, ки ӯро аризадиханда хоҳиши ба фарзандхондӣ қабул кардан дорад, хоҳарону бародароне дошта бошад, ки онҳо низ бепарастори падару модар монда бошанду нисбатан аз ҷониби аризадиханда масъалаи фарзандхондкунӣ гузошта нашуда бошад ё ин, ки шахсони дигар хоҳиши фарзандхондкунӣ ин кӯдакони дошта бошанд, дар ин маврид мутобиқи қисми 2 моддаи 125 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон фарзандхондкунӣ танҳо дар ҳолатҳои мумкин аст, ки агар он ба манфиатҳои кӯдак ҷавобгӯ бошад (масалан, дар ҳолатҳои, ки кӯдакони дар бораи ҳешовандии худашон огоҳ нагардида набошанд, якҷоя зиндагӣ накарда ва якҷоя тарбия наёфта бошанд ва аз сабаби вазъи саломатӣ якҷоя зиндагӣ кардану тарбия ёфтанишон номумкин бошад).

14. Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки таҳти мафҳуми манфиатҳои кӯдак, ки мувофиқи қисми 1 моддаи 125 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми фарзандхондӣ бояд ҳатман риоя карда шаванд, бояд таъмини шароитҳои, ки барои инкишофи пурраи ҷисмонӣ, руҳӣ ва маънавии кӯдак

мусоидат менамоянд, фаҳмида шавад.

Ҳангоми ҳал намудани масъалаи раво будани фарзандхондӣ бояд дар ҳама ҳолатҳои мушаххас сифатҳои ахлоқӣ ва дигар сифатҳои фардии фарзандхондкунанда (ҳолатҳои, ки рафтори ариздандигаро дар қор, зиндагонӣ муайян месозанд), вазъи саломатии ӯ ва ҳамчунин аъзои оилааш, ки бо ӯ зиндагӣ мекунад, муносибатҳои байниҳамдигарии онҳо дар оилашон, муносибатҳои байни шахсони мазкур ва кӯдак, инчунин шароити моддӣ ва манзилии фарзандхондкунандагони оянда санҷида ва ба назар гирифта шаванд. Ҳолатҳои зикргардида инчунин ҳангоми фарзандхондӣ кӯдак аз тарафи шахсони бегона, падархонд, модархонд ва ҳешовандони онҳо низ бояд ба назар гирифта шаванд.

Ҳангоми ба фарзандхондӣ додани кӯдак ҳамчунин бояд баромади этникии ӯ, мансубияти вай ба мазҳабу фарҳанги муайян, забони модариаш, имконияти таъмини идомати тарбияву таълими кӯдак низ ба назар гирифта шаванд.

Ҳолатҳои, ки барои дуруст баррасӣ намудани парванда аҳамият доранд ва ҳамчунин ба манфиатҳои кӯдак мувофиқ будани хоҳиши доир ба фарзандхондкунӣ доштаи шахси фарзандхондкунанда, аз ҷониби суд дар асоси таҳқиқи ҳама тарафҳои далелҳои оид ба парванда ҷамъкардашуда ва дар якҷоягӣ баҳо додан ба онҳо, муқаррар карда мешаванд.

15. Дар вақти аз ҷониби зани (марди) танҳо ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдак, ҳамчунин бояд масъалаи оё ба оилаи нопурра додани кӯдак ба манфиатҳои ӯ мувофиқат мекунад, оё зан (мард) вобаста ба синну солаш, вазъи саломатӣ, ҳолати моддиаш кӯдакро то ба балоғат расиданаш ба таври лозима нигоҳубин ва тарбия карда метавонад ё не, муҳокима карда шавад.

Дар сурати ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдакони падару модар дошта аз ҷониби шахсоне, ки бо онҳо ҳешу таборӣ доранд, судҳо бояд асосҳои фарзандхондкунӣ, сабаби ба ин розӣ шудани падару модар, мувофиқи мақсад будани ба тарбияи бобову модаркалонии пиронсол, оилаҳои фарзандони худро дошта, ҳешовандоне, ки пештар дар тарбияву таъминоти кӯдаки фарзандхондшаванда иштирок надоштанду, нисбати ӯ бепарвой зоҳир менамуданд, шароити зиндагии фарзандхондкунандаҳо ва падару модарро муайян карда, мувофиқи мақсад будани аз падару модар ба оилаи дигар додани кӯдакро муқаррар созанд ва муайян намоянд, ки оё дар ин ҳолат шароити зисту зиндагонӣ ва тарбияи фарзандхондшуда беҳтар мешавад ё не ва инчунин муайян созанд, ки қатъ гардидани муносибатҳои ҳуқуқии фарзандхондшуда на танҳо бо падару модар, ҳамчунин бо бародарону хоҳарон ва дигар ҳешу табори аҷдодии дуру наздик мувофиқи мақсад мебошад ё не.

Махсусан, бояд илтимосномаи оиди фарзандхондкунӣ наврасону духтарони 15-17-сола пешниҳоднамудаи шахсоне, ки пештар дар тарбия ва нигоҳубини онҳо иштирок накардаанду дар ҳақиқи онҳо ғамхорӣ ва аҳамият зоҳир накардаанд, чиддан баррасӣ карда шуда, мақсади асосии фарзандхондкунӣ ва ба манфиатҳои навраси (духтари) фарзандхондшаванда мувофиқ будани он муайян карда шаванд. Бояд дар назар дошт, ки дар чунин ҳолатҳо фарзандхондкуниро на ҳама вақт ҳамчун “мувофиқбуда ба манфиатҳои фарзандхондшуда” доништан мумкин аст, зеро фарзандхондӣ уҳдадорихоро на танҳо ба фарзандхондкунандаҳо, инчунин ба фарзандхондшудагони ба балоғат расида низ воғузур мекунад. Дар ин маврид бояд муайян карда шавад, ки фарзандхондкунӣ наврас хоҳиши пурра намудани оилаи вучуднадоштаи худӣ буда, кӯшиши ба ӯ муқаррар намудани ин ё он имтиёзҳои бо қонун барои фарзандхондшудагон пешбинигардида (ҳуқуқи фарзандхондкунандаҳо ба манзили истиқоматӣ, баъдан гирифтани нафақа, мерос ва ғайра) намебошад.

16. Мувофиқи қисмҳои 1 ва 2 моддаи 137 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон кӯдакони фарзандхондшудаю авлоди онҳо нисбат ба фарзандхондкунандагону ҳешовандонашон, фарзандхондкунандагону ҳешовандони онҳо нисбат ба фарзандхондшудагону авлоди онҳо дар ҳуқуқи уҳдадорихои амволий ва ғайриамволии шахсиашон бо ҳешу табори аслий баробар мегарданд ва ҳамзамон нисбати падару модару дигар ҳешу табори худ ҳуқуқҳои дар боло зикршударо аз даст дода, аз уҳдадорихо озод мешаванд. Ин ҳолат инчунин ҳангоми ҳам аз тарафи ҳамсарон, ё яке аз онҳо, ё ҳам аз тарафи шахси дар ақди никоҳ набуда ба фарзандхонӣ қабул кардани кӯдак, ба амал меояд. Оқибатҳои дар боло зикршуда сарфи назар аз он, ки фарзандхондкунандаҳо ба сифати падару модар дар санади сабти таваллуди кӯдак ба қайд

гирифта шудаанд, фаро мерасад (қисми 6 моддаи 137 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

Дар ин маврид ҳолатҳое, ки агар яке аз падару модари кӯдакро ба фарзандӣ қабулкарда вафот карда бошад ва бобо ё модаркалони тарафи ин шахси вафоткарда оиди нисбат ба фарзандхондшуда, нигоҳ доштани ҳуқуқу уҳдадориҳои хешу таборони вофоткарда хоҳиш карда бошад ва агар аз ҷониби суд муқарар карда шавад, ки инро манфиати кӯдак талаб менамояд (қисми 4 моддаи 137 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон), масалан, кӯдак ба бобо, бибӣ, хола, амак дигар хешовандони наздикаш дилбастагӣ дошта бошад ва қатъ намудани муносибат бо онҳо ба кӯдак зарбаи руҳӣ мерасонида бошад, истисно мебошанд. Дар ин сурат розигии фарзандхондкунандагон оиди нигоҳ доштани муносибатҳои ҳуқуқӣ бо хешовандони падар ё модари вафотёфта талаб карда намешавад. Ҳангоми аз тарафи як шахс ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдак, агар фарзандхондкунанда мард бошад, ҳуқуқҳои ғайримолумулкӣ ва молумулкии шахсӣ ва уҳдадориҳо бо хоҳиши модар ва агар фарзандхондкунанда зан бошад, бо хоҳиши падар аз ҷониби суд нигоҳ дошта шудани мумкин аст (қисми 3 моддаи 137 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

17. Агар аз падар ё модари кӯдаки ба фарзандхондӣ қабул карда шаванда то баровардани ҳалнома оиди фарзандхондӣ бо тартиби судӣ алимент ситонида мешуда бошад, вай мувофиқи қисми 2 моддаи 121 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон аз супоридани алимент озод карда мешавад. Масъалаи мазкур аз ҷониби суд бо хоҳиши падар ё модаре, ки уҳдадориҳои супоридани алиментро дорад, тибқи моддаи 424 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки тартиби қатъ намудани истехсолоти иҷроӣ пешбинӣ менамояд, ҳал карда мешавад, чунки ҳалномаи эътибори қонунӣ пайдокардаи суд оиди фарзандхондӣ асоси кофӣ барои қатъ шудани супоридани алимент мебошад.

Дар баробари ин, ҳалномаи суд оиди фарзандхондӣ падар ё модареро, ки аз ӯ бо тартиби судӣ алимент ситонида мешуд, аз супоридани минбаъдаи алимент озод намесозад, агар ҳангоми фарзандхондкунӣ кӯдак мутобики қисми 3 моддаи 137 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин падар ё модар ҳуқуқҳои ғайримолумулкӣ ва молумулкӣ нигоҳ дошта шуда бошанд. Дар ҳолати зикргардида ҳамаи масъалаҳои марбут ба тағйир додани андозаи алиментҳои ситонидашаванда, озод кардан аз супоридани онҳо, аз ҷониби суд бо тартиби истехсолоти даъвогӣ аз рӯи аризаи шахсони манфиатдор барасӣ карда шаванд.

18. Зимни қонун намудани ариза оид ба фарзандхондӣ дар қисми ҳуҷуматҳои ҳалнома бояд хоҳиши ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдак аз ҷониби шахсони (шахси) мушаххас, бо зикр намудани ҳамаи маълумот вобаста ба фарзандхондшаванда ва шахсони ба фарзандӣ қабулкунандагон (ба фарзандӣ қабулкунанда), ки барои бақайдгирии давлатии фарзандхондӣ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ заруранд, нишон дода шавад. Аз ҷумла: насаб, ном, номи падар, шаҳрвандӣ, миллат, маҳалли истиқомати ба фарзандӣ қабулкунандагон (ба фарзандӣ қабулкунанда) ба сифати падару модар, дар бораи тағйир додани насаб, ном, номи падар, сана ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхоншаванда, ҳамчунин дар бораи нигоҳ доштани ҳуқуқу уҳдадориҳои молу мулкӣ ва ғайримолумулкӣ яке аз падару модари фарзандхондшуда ё хешовандони падар ё модари вафотёфтаи вай ва нигоҳ доштани муносибатҳои кӯдаки фарзандхондшуда бо яке аз падару модар, ё бо хешовандони падар ё модари вафоткарда, агар ин масъалаҳо бо хоҳиши аризадиханда ё шахсони манфиатдор аз ҷониби суд ба таври мусбӣ ҳал шуда бошанд, зикр карда шаванд.

Дар сурати ҷой доштани ҳолатҳои махсус, ки дар натиҷаи онҳо саҳлангорӣ дар иҷроиши ҳалнома оиди фарзандхондӣ метавонад ба ғайримонгардидани ҳуди иҷроиши он оварда расонад, суд бо назардошти талаботи моддаи 216 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад бо хоҳиши аризадиханда ё бо ташаббуси худ ҳалномаро барои иҷроиши фаврӣ равона карда, сабабҳоеро, ки дар асоси онҳо ба ҳуҷумати зарурати татбиқ намудани меъёри дар боло зикргардида омадааст, нишон диҳад (масалан, агар барои гузаронидани давраи табобати ва (ё) даҳолати ҷарроҳӣ фавран ба беморхона хобондани фарзандхондшуда талаб карда шавад агар кашолкорӣ ба ҳаёту саломатии кӯдак таҳдид намояд).

19. Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки воқеияти муқаррарсозии фарзандхондиро танҳо бо асосҳои дар тарбияву нигоҳубини аризадиханда будани кӯдак (аз он ҷумла, муҳлатҳои тӯлонӣ) муайян намудан ғайримон аст, зеро моддаи 126 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон ба амал омадани муносибатҳои ҳуқуқиро, ки аз фарзандхондӣ бармеоянд, танҳо бо будани ҳалномаи дахлдори

суд алоқаманд менамояд. Аммо агар фарзандхондӣ аз рӯи тартиби муайяннамудаи қонун амалӣ шуда бошад, суд ҳуқуқ дорад ҳолати бақайдгирии фарзандхондиро мутобиқи муқаррароти боби 29 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намояд.

20. Азбаски дар фарзандхондқунандаҳо ҳуқуқу уҳдадориҳои падару модарӣ нисбати кӯдаки ба фарзандхондӣ қабулкардашуда на дар натиҷаи аз онҳо ба таври табиӣ ба вучуд омадани кӯдакон, балки дар натиҷаи фарзандхондӣ пайдо мешаванд, бояд дар назар дошт, ки дар ҳолати аз иҷрои вазифаҳои ба зимаашон гузошташудаи падару модарӣ саркашӣ кардани фарзандхондқунандаҳо, аз ин ҳуқуқҳо сӯиистифода намудан ё бо фарзандхондшудагон муносибати бераҳмона доштан, ҳамчунин агар фарзандхондқардагон мубталои бемории майзада ё нашъаманди ашаддӣ бошанд, аз ҷониби суд мумкин аст на маҳрум намудан аз ҳуқуқи падару модарӣ (моддаҳои 69, 70 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон) балки масъалаи бекор намудани фарзандхондӣ ҳал карда шавад (моддаи 140, қисми 1 моддаи 141 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон). Дар мавридҳои дар боло зикргардида муайян кардани розигии кӯдак барои бекор кардани фарзандхондӣ талаб карда намешавад.

Дар асоси қисми 2 моддаи 141 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон суд ҳуқуқ дорад дар сурати набудани рафтори гунаҳгоронаи фарзандхондқунанда низ, агар муносибатҳои барои ташаккул ва тарбияи мӯътадили кӯдак зарурбуда аз рӯи ҳолатҳои ба фарзандхондқунанда вобастабуда ё вобастабудабуда ба вучуд наомада бошанд, фарзандхондии кӯдакро бекор кунад, ба чунин ҳолатҳо аз ҷумла, набудани ҳамдигарфаҳмӣ бинобар сифатҳои шахсии фарзандхондқунанда ва (ё) фарзандхондқарда, ки дар натиҷа фарзандхондқунанда дар назди кӯдак соҳибэҳтиром набошад ё кӯдак худро аъзои оилаи фарзандхондқунанда ҳис накунад; пас аз фарзандхондӣ дар саломатии кӯдак ошкор намудани камбудии ақлонӣ ё нуқсони меросӣ, ки раванди тарбияро ҷиддан бозмедорад ё ғайриимкон мегардонад, ки дар бораи ҷой доштани инҳо фарзандхондқунанда ҳангоми фарзандхондӣ огоҳ карда нашуда буд; барқарор намудани қобилияти амал будани падару модари кӯдак, ки ба онҳо ӯ дилбастагии саҳт дошта, пас аз фарзандхондӣ онҳоро фаромӯш карда наметавонаду ин ба ҳолати эҳсосотии вай таъсири манфӣ мерасонад ва ғайраро мансуб доништан мумкин аст. Дар ҳолатҳои зикргардида суд ҳуқуқ дорад бо назардошти манфиатҳои кӯдак ва ақидаи ҳуди кӯдак, агар ӯ ба синни 10-солагӣ расида бошад, фарзандхондиро бекор намояд (қисми 2 моддаи 141 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

21. Мувофиқин моддаи 142 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон волидайнӣ кӯдак, фарзандхондқардагонӣ ӯ, ҳуди кӯдаки ба синни 14-солагӣ расида, мақомоти васоҷату парасторӣ, инчунин прокурор ҳуқуқ доранд, ки бекор кардани фарзандхондқуниро талаб намоянд.

Агар чунин талабро фарзандхондқунандаҳо (фарзандхондқунанда) пешниҳод карда бошанд, ҷавогари асосӣ аз рӯи парванда кӯдаки фарзандхондшуда буда, ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии ӯ аз ҷониби шахси дар қисми 1 моддаи 57 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон додашуда амалӣ мегардад.

Аризаи марбут ба бекор намудани фарзандхондӣ аз тарафи суд бо тартиби муурофияи даъвогӣ бо ҳатман ҷалб намудани мақомоти васоҷату парасторӣ ва инчунин прокурор баррасӣ карда мешавад (қисми 1 моддаи 78, қисмҳои 1, 2 моддаи 140 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

Мувофиқи моддаи 144 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон агар фарзандхондшуда то лаҳзаи пешниҳоди аризаи даъвогӣ ба синни 18- солагӣ расида бошад, бекор кардани фарзандхондӣ номумкин аст ба истиснои ҳолатҳои, ки ба ин гуна бекоркунӣ розигии тарафайни фарзандхондқарда ва фарзандхондшудаи болиғу падару модари ӯ бошад. Агар онҳо дар қайди ҳаёт буда, аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум нашуда бошанд ё аз ҷониби суд ғайриқобили амал эътироф нашуда бошанд.

22. Безътибор доништани фарзандхондӣ фақат бо асосҳои, ки дар қонун муқаррар шудаанд (моддаи 145 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон), имконпазир буда, дар ҳама ҳолатҳои боқимонда танҳо оиди бекор намудани фарзандхондӣ сухан рондан мумкин аст.

23. Бо даъво оиди безътибор доништани фарзандхондӣ метавонад ҳар қадам шахсе, ки ҳуқуқҳои ӯ аз ҷониби фарзандхондқунанда вайрон карда шудааст, масалан падару модар, фарзандхондқардагон, ҳуди фарзандхондқардашудагонӣ ба балоғатрасида, меросхӯрони фарзандхондқарда, инчунин мақомоти васоҷату парасторӣ ва прокурор, агар бо қонунгузорӣ дигар ҳолатҳо пешбинӣ нашуда бошад, муҷрият намояд. Талаби ҳуди фарзандхондқунанда оиди безътибор

донистани фарзандхондӣ танҳо ба шарте қонеъ гардонида шуданаш мумкин аст, ки агар ӯ ҳақиқатан бо хоҳиш оиди фарзандхондкунӣ мурочиат накарда бошад (аз номи ӯ аризаи қалбақӣ дода шуда бошад) ё ӯ ғайри қобили амал буда, умуман иродаи худро баён карда наметавонист.

Шахсоне, ки ба иртиботи фарзандхондӣ ҳуқуқхояшон вайрон нашудааст, ҳақ надоранд беътибор донистани фарзандхондиро талаб намоянд (масалан, хешовандоне, ки қаробати хешу таборӣ бо онҳо ягон ҳел ҳуқуқ ва уҳдадорихоро ба амал намеорад-тағову писартағои фарзандхондкунанда, амаку писарамаки вай ва ғайра). Агар бо аризаи ин шахсон, дар натиҷаи фарзандхондкунӣ манфиатҳои кӯдак вайрон шуда бошанд, онҳо метавонанд ба мақомоти васојату парасторӣ ё прокурор, ки дар сурати ҷой доштани ҳолатҳои дар қисми 1 моддаи 145 КО пешбинишуда ҳуқуқи пешниҳод намудани чунин даъворо дорад, мурочиат намоянд.

24. Асосҳои дар моддаи 145 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон зикргардида ба суд ҳуқуқ меҳанд, ки фарзандхондиро беътибор донанд, лекин судро уҳдадор намесозанд, ки дар ҳар ҳолат талаби пешниҳодшударо қонеъ намояд, агар ин ба манфиатҳои кӯдак ҷавобгӯ набошад.

25. Дар сурати беътибор донистани фарзандхондӣ тамоми ҳуқуқу уҳдадорихо байни кӯдаку падару модари ӯ ва дигар хешовандонаш пурра барқарор карда мешаванд. Воситаи воқеии барқарорсозии ҳуқуқҳои падару модарӣ супоридани кӯдак ба падару модараш мебошад. Лекин ба оилаи падару модараш баргардонидани кӯдак на дар ҳама ҳолатҳо ҷавобгӯи манфиатҳои ӯ мебошад. Ҳолатҳои дучор омадан мумкин аст, ки ба падару модараш супоридани кӯдакро ғайри мувофиқи мақсад намуда, ба манфиатҳои ӯ номувофиқ месозанд. Агар суд эътироф намояд, ки ба падару модараш супоридани кӯдак ҷавобгӯи манфиатҳои ӯ намебошад, он гоҳ кӯдакро бо ҳалномаи суд ба парастории мақомоти васојату парасторӣ додан мумкин аст, қадоме ки тақдирӣ минбаъдаи кӯдакро бо тартиби умумӣ муайян менамоянд.

26. Беътибор донистани фарзандхондӣ маънои онро дорад, ки муносибатҳои баъди фарзандхондкунӣ баамаломатад умуман ягон вақт вучуддошта эътироф карда намешавад ва ҳеч гуна уҳдадорихо байни фарзандхондкунандаю хешовандони ӯ, аз як тараф, ва кӯдак, аз тарафи дигар, ба вучуд наомаданд. Аммо маблағҳое, ки аз тарафи фарзандхондкарда барои нигоҳубини кӯдак ихтиёран сарф шудаанд, ҷуброн карда намешаванд.

Дар ҳолатҳое, ки агар, ҳангоми беътибор донистани фарзандхондӣ оид ба молу мулк, ки аз ҷониби фарзандхондкарда ба фарзандхондшуда тухфа ҷониби фарзандхондшуда ба тариқи мерос ва ё бо дигар восита аз фарзандхондкарда гирифта шудааст, баҳсе ба амал ояд, ин гуна баҳс мутобиқи талаботи қонунгузории граждани ҳаллу фасл карда мешавад.

27. Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки суд нусхаи ҳалнома оид ба бекор кардани фарзандхондӣ кӯдак дар муҳлати се рӯзи баъд аз эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалнома барои ворид намудани маълумот дар бораи бекор кардани фарзандхондӣ ба мақомоти сабти асноди ҳолати шахрвандии маҳалли қабули ҳалнома ирсол менамояд.

28. Ҳангоми баррасии парванда ҳолатҳои беназорат мондани кӯдак, барои ҳифзи манфиатҳои кӯдакон аз ҷониби мақомоти васојату парасторӣ сари вақт чора наандешидан, ҷой доштани камбудихо чиддӣ дар фаъолияти муассисаҳои бачагона ва дигар муассисаҳоро ошкор карда истода, судҳо вазифадоранд, ки дар ин бобат таъинотҳои хусусӣ бароварда, онҳоро ба ташкилотҳои дахлдор фиристонида, назоратро аз болои иҷроиши онҳо таъмин наоянд.

Агар суд ҳангоми баррасии парвандаҳои фарзандхондӣ ё бекор намудани фарзандхондӣ дар қирдори тарафҳо, шахсони мансабдор ё дигар шахс аломатҳои ҷинояти дар боби 20 КҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишударо ошкор намояд, он гоҳ вай дар асоси қисми 3 моддаи 231 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба прокурор хабар диҳад.

**Раиси Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

С.Фатҳиллоев

**Котиби Пленум,
Судяи Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

З.Н. Азизов